

Fjodor Dostojevski

IDIOOTTI

Dostojevskin *Idioottiin* suunniteltu tehtäväsarja on kolmiosainen:

1. **Ennakkotehtävien** avulla tutustutaan Dostojevskiin sekä *Idiootin* taustoihin ja teemoihin. (sivut 2-4)
2. **Tarkkailutehtävät** ohjaavat kiinnittämään huomiota näytelmän sisällön kannalta olennaisiin asioihin, sen rakenteeseen sekä esityksen elementteihin. Tehtävät on tarkoitettu katsomiskokemuksen jäsentämiseksi ja yhteisen käsittelyn avuksi. (sivut 5-6)
3. **Jälkikäsitteilytehtävät** jakautuvat **keskustelukysymyksiin** sekä **kirjallisiin tehtäviin**. Kirjoitustehtäviin sisältyy tekstitaitotehtäviä ja esseiden aiheita. *Idiootin* ympärille koottu tekstitaitopaketti soveltuu sellaisenaan käytettäväksi esimerkiksi teatterikäyntiä korvaavana tehtävänä. (sivut 7-22)

Tehtävien tavoitteena on syventää katsomiskokemusta ja herättää ajatuksia klassikon uudelleentulkinnasta ja teoksen monista suurista teemoista.

ENNAKKOTEHTÄVÄT

- a) Tutustukaa Dostojevskin elämän ja *Idiootti*-romaanin yhteyksiin alla olevien tietojen avulla.
- b) Tutustukaa *Idioottiin* lukemalla teatteriarvostelu/arvosteluja ja Kansallisteatterin nettisivujen esittelyteksti.
http://www.kansallisteatteri.fi/ohjelmisto/index.php?we_objectID=447

tehtävä:

- Ennakoi, millainen Kansallisteatterin *Idiootti* on. Listaa ennakkoinnin pohjalta kolme kiinnostavaa asiaa tai kolme askarruttavaa kysymystä. Keskustelkaa ryhmissä, millaisia odotuksia ennakkoaineisto herättää.

Dostojevskin elämän ja *Idiootin* välisiä yhteyksiä

1821 Fjodor Dostojevski syntyi Moskovassa.

1828 Dostojevski sairastui epilepsiaan.

Dostojevski sai ensimmäisen epilepsiakohtauksen seitsemänvuotiaana. Hän käsittelee epilepsiaa useissa teoksissaan; myös *Idiootin* päähenkilö, ruhtinas Myškin, on epileptikko.

Epilepsiaa on aikaisemmin kutsuttu nimellä kaatumatauti. Tautiin on liitetty paljon myyttejä ja uskomuksia. Ennen, kun aivojen toimintaa ei vielä juurikaan tunnettu, sairauden arveltiin johtuvan uskonnollisesta kokemuksesta tai jopa riivauksesta. Epilepsia on aiemmin ollut pelätty sairaus ja esimerkiksi este naimisiin menolle. Epilepsiaa sairastava saatettiin sulkea laitokseen. Ruhtinas Myškin viittaa epileptikon elämään näytelmän ensimmäisessä osassa.

Romaanissa Myškinin epilepsiasta kerrotaan: *”yhtäkkiä, kesken murheen, henkisen pimeyden ja ahdistuksen, hänen aivonsa joinakin silmänräpäyksinä aivan kuin leimahtivat liekkiin, ja koko hänen elinvoimansa jännittyi yhdellä kertaa tavattomana puuskahtuksena. Elämän tuntu, itsetunto tuli miltei kymmenkertaiseksi noina hetkinä, jotka olivat kuin salaman välähdys. Järkeä, sydäntä valaisi tavaton valo; kaikki mielenliikutukset, kaikki hänen epäilyksensä, kaikki levottomuus ikään kuin tyyntyi yhdellä kertaa, sai ratkaisunsa ja muuttui jonkinlaiseksi kaikkein korkeimmaksi levollisuudeksi, joka oli täynnä kirkasta, sopusointuisaa*

riemua ja toivoa, täynnä järkeä ja lopullista perussyytä.” (käännös V. K. Trast)

1849 Dostojevski tuomittiin kuolemaan.

Dostojevski pidätettiin syytettynä osallistumisesta vallankumoukselliseen salaliittoon. Hän kuului niin sanottuun Petraševskin piiriin, jota tsaari Nikolai I piti uhkana itsevaltiudelleen vuoden 1848 Euroopan hullun vuoden vallankumousten jälkeen. Dostojevski tuomittiin kuolemaan osallisuudesta vallankumoukselliseen toimintaan.

Joulukuun 22. päivänä 1849 tuomiota oltiin panemassa täytäntöön: Dostojevski, yhdessä Petraševskin piiriin kuuluneiden tovereidensa kanssa, seisoi kiväärikomppanian edessä jäätävässä viimassa odottamassa kuolemaansa. Viime hetkellä saapui keisarillinen lähetti, joka kertoi tsaarin armahtaneen hänet. Dostojevskin kuolemantuomio muutettiin neljän vuoden pakkotyöksi Omskissa Siperiassa.

1864 Dostojevskin vaimo kuoli keuhkotautiin.

Keuhkotauti eli tuberkuloosi oli 1800-luvulla hyvin yleinen sairaus. Tuberkuloosiin sairastuneen kuolinsyynä oli tavallisesti keuhkojen tuhoutuminen. Tautia hoidettiin erityisissä keuhkotautiparantoloissa, joihin sairastuneet eristettiin. Saksalainen **Robert Koch** keksi vasta vuonna 1882, että keuhkotuberkuloosin aiheuttaa bakteeri. Ennen tehokkaan hoitomenetelmän kehittämistä keuhkotautiin kuolivat erityisesti pikkulapset, 20-35 -vuotiaat ja 60 vuotta täyttäneet. *Idiootissa* tuberkuloosia sairastaa *Ippolit*-niminen nuorukainen, joka on yksi teoksen keskeisistä sivuhenkilöistä.

1867 Dostojevski näki Baselissa maalauksen *Kuollut Kristus haudassa*.

Dostojevski pakeni toisen vaimonsa **Anna Grigorievnan** kanssa Keski-Eurooppaan, koska hän oli pahasti velkaantunut. Matkalla kohti Geneveä hän halusi pysähtyä Baselissa museossa, jossa Hans Holbein nuoremman maalaus *Kuollut Kristus haudassa* on esillä.

Anna Grigorievna kertoo päiväkirjassaan, kuinka Dostojevski jähmettyi Holbeinin maalauksen edessä ja viipyi liikahdamatta paikallaan parinkymmenen minuutin ajan. Grigorievna kuvailee, kuinka Dostojevskin

kasvoilta heijastui levottomuutta ja pelkoa samalla tavoin kuin hetkinä ennen epilepsiakohtausta.

Tämän kaltaista voimakasta tunnereaktiota taideteoksen äärellä kutsutaan Stendahlin syndroomaksi. Jäljennös Holbein nuoremman maalauksesta on *Idiootissa* esillä Parfjon Rogožinin seinällä.

1866-68 Dostojevski kirjoitti *Idiootin*.

Dostojevski kirjoitti *Idiootin* vuosina 1867-1868 Keski-Euroopassa. Hän kiersi vaimoineen kaupungista kaupunkiin velkojiaan paossa ja yritti saada jostakin toimeentuloa – uhkapeli oli yksi hänen epätoivoisista keinoistaan. Dostojevski näki uuden romaanin ulospääsynä taloudellisista vaikeuksistaan ja alkoi kirjoittaa.

Idiootti ilmestyi aluksi aikakauslehdessä osa kerrallaan. Lehden lukijat eivät olleet järin innostuneita teoksesta, ja Dostojevskin oli vaikeaa saada kustantajaa romaanilleen. Nykyään *Idioottia* pidetään yhtenä Dostojevskin tärkeimmistä teoksista.

Dostojevski halusi *Idiootissa* kuvata mahdollisimman hyvää ihmistä, joka haluaa uhrautua toisten hyväksi. *Idiootin* päähenkilössä, ruhtinas Myškinissä, henkilöityvät Dostojevskin kaikkein jaloimpina pitämät inhimilliset ominaisuudet: uhrautuvaisuus, nöyryys, kiltteys ja veljesrakkaus.

Idiootti tarkoittaa muinaiskreikaksi yksilöä, yksityishenkilöä ja kansalaista. Antiikin Kreikan Ateenassa idiootti oli henkilö, joka ei osallistunut julkiseen elämään. Dostojevskin romaanissa sana *idiootti* kantaa vähä-älyisyyden ja heikkolahjaisuuden lisäksi myös yhteiskunnan ulkopuolella olemisen merkitystä.

1881 Dostojevski kuoli Pietarissa.

TARKKAILUTEHTÄVÄT

Näytelmä jakautuu neljään erikseen nimettyyn osaan: **Kauneus ja kauhu, Totuus ja valhe, Hyvä ja paha** sekä **Elämä ja kuolema**. Alla olevaa tiivistelmää voi hyödyntää ennen esityksen katsomista ja jälkikäteen käsittelyn apuna.

Ensimmäinen osa ”Kauneus ja kauhu”: Ruhtinas Myškin saapuu Pietariin oltuaan viisi vuotta hoidossa Sveitsissä epilepsian vuoksi. Ruhtinaan lisäksi keskiössä on kaunis Nastasja Filippovna, jonka traagiset kokemukset tulevat esiin. Myös Nastasjan avioliittoaikeet ovat kaikkien kiinnostuksen kohteena. Näytelmän tapahtumien kannalta merkittävä käänne, kolmiödraama (Rogožin – Nastasja – Myškin), saa alkunsa Nastasjan syntymäpäiväjuhilla, joilla myös raha näyttelee kiinnostavaa roolia.

tehtävät:

- Kiinnitä huomiota siihen, mitä katsoja saa tietää keskeisistä henkilöistä ensimmäisen osan kuluessa.
- Tarkkaile, millä eri tavoilla raha tulee esiin ensimmäisessä osassa.

Toinen osa ”Totuus ja valhe”: Sivujuoni herättää epäilyksen Myškinin rehellisyydestä ja oikeudesta suureen perintöön. Kuolemansairas Ippolit aikoo selvittää totuuden tehdäkseen jotain hyödyllistä ennen kuolemaansa. Nastasjan, Rogožinin ja Myškinin piirileikki jatkuu. Ruhtinaan ja Rogožinin kohtaaminen Hans Holbeinin Kristus-maalauksen äärellä saa heidät vaihtamaan ristejä, mikä tekee heistä veriveljiä. Ilmestyskirjan sanat ”aikaa ei enää ole” kuvaavat Myškinin epileptistä kohtausta, jonka jälkeen tapahtumapaikka on Pavlovsk ja Ilmestyskirja-asiantuntija Lebedevin huvila. Ruhtinaan sukulaisten lisäksi vierailulle saapuu perintöoikeuttaan vaativa Antip Burdovski puhemiehensä Ippolitin kanssa. Totuus perinnöstä selviää, ja Ippolitin lähestyvä kuolema puhuttaa.

tehtävä:

- Tee huomioita siitä, millä eri tavoilla uskonnollisuus ja uskonnollinen symboliikka tulevat esiin näytelmän toisessa osassa.

Kolmas osa "Hyvä ja paha": Osan alussa kerrotaan sivumennen puistossa tapahtuneesta välikohtauksesta: Nastasja on lyönyt upseeria, joka loukkasi häntä. Myškin on estänyt miestä, ja hänet on haastettu kaksintaisteluun. Välienselvittelyä kuvataan kahdella tasolla yhtä aikaa; toisaalla tapahtumaa ja suhdettaan puivat Nastasja ja Rogožin, ja toisaalla keskustelevat Myškin ja Aglaja, joka opettaa Myškiniä käyttämään pistoolia – muitakin tavoitteita on ilmassa. Myškinin syntymäpäivillä pelaamisen ja juhlinnan lomassa esitetään erinäisiä teorioita, joista päädytään Ippolitin testamenttiin. Itsemurha-aikomus epäonnistuu, ja Myškin selvittelee suhdettaan Aglajaan, jolle Nastasja kirjoittaa kirjeitä.

tehtävä:

- Tee havaintoja ja erittele sitä, millaisia teatterin keinoja esityksen kolmannessa osassa käytetään kerronnan rakentamisessa.

Neljäs osa "Elämä ja kuolema": Ganja ja Ippolit sätivät toisiaan ennen juhlien alkua. Seurapiirit juoruavat Myškinistä ja Aglajasta, jotka keskustelevat suhteestaan sekä tulevista ruhtinatar Belokonskajan kunniaksi järjestettävistä juhlista. Myškin innostuu kertomaan juhlissa totuuksia yhteiskunnasta, aatteista ja ihmisten uskosta. Kiiwas puheenvuoro aiheuttaa epileptisen kohtauksen. Naisvastapari Nastasja ja Aglaja käyvät oman taistelunsa ennen lopun huipentumaa. Myškin aikoo avioitua Nastasjan kanssa, mutta menettää hänet jälleen Rogožinille. Nastasja saa surmansa. Näytelmä loppuu miesvastaparin Myškinin ja Rogožinin kohtaamiseen Pietarissa Rogožinin talossa – kolmiodraama ja piirileikki ovat saaneet päätöksensä, paha on tehnyt tehtävänsä ja hyvä on hävinnyt taistelunsa.

tehtävä:

- Kiinnitä huomiota esityksen kontekstissa odottamattomiin tai yllättäviin teatterin keinoihin.

JÄLKIKÄSITTELYTEHTÄVÄT

Keskustelukysymyksiä

Muodostakaa noin neljän hengen pienryhmiä ja jakakaa alla olevat keskustelukysymykset ryhmille. Esitelmää havaintonne ja pohdiskelujanne muulle ryhmälle pienryhmätyöskentelyn jälkeen.

1. Dostojevskin mukaan *Idiootin* keskeisin lähtökohta on ”kuvata täydellisen hyvää ihmistä”. Pohtikaa, millainen hyvä ihminen Myškin on. Mitä tapahtuu, kun Myškinin hyvyys kohtaa ympäröivän maailman?
2. Myškin ja Rogožin asettuvat näytelmässä toistensa vastapareiksi. Vertailkaa henkilöitä ja pohtikaa heidän suhdettaan.
3. Nastasja Filippovna on teini-iässä alkaneen seksuaalisen hyväksikäytön uhri. Huomioikaa myös tämä näkökulma tarkastellessanne Nastasjan henkilöhahmoa.
4. Millaisen kuvan rakkaudesta näytelmä mielestänne välittää?
5. Valitkaa kolme kiinnostavaa sivuhenkilöä (esim. Aglaja, Ippolit, Ganja, Lebedev), tehkää henkilöanalyysia ja perustelkaa, miksi valitsitte juuri kyseiset henkilöt.
6. Raha on esillä useissa näytelmän kohtauksissa. Mitä raha mielestänne merkitsee yksittäisten henkilöiden kannalta? Mitä raha merkitsee näytelmän teeman kannalta?
7. Esitys hyödyntää monia nykyteatterin käyttämiä kerronnan keinoja. Kerätkää havaintojanne siitä, miten lavastuksella, musiikilla ja videokuvan käytöllä luodaan kerroksellisuutta esityksen kokonaisuuteen. Miten eri elementit mielestänne vaikuttavat katsomiskokemukseen?

Kirjalliset tehtävät

Tekstitaitotehtävät

1. Miten eri henkilöt suhtautuvat rahaan näytelmäkäsikirjoituksen katkelmassa?
2. Millaisen käsityksen lukija saa Nastasja Filippovnasta romaanikatkelmien perusteella?
3. Vertaa katkelmaa käsikirjoituksesta ja katkelmia romaanista. Millainen kuva ruhtinas Myškinistä syntyy?
4. Vertaa romaanikatkelmaa ja katkelmaa näytelmän käsikirjoituksesta. Mitä sellaista tietoa romaanikatkelma antaa lukijalle, mitä näytelmän käsikirjoitus ei sisällä?
5. Erittele ja tulkitse Kansallisteatterin *Idiootti*-näytelmän mainoskuva. Millä keinoilla kuva houkuttelee katsojia teatteriin?

Aineisto:

1. Katkelma *Idiootti*-näytelmän käsikirjoituksesta (suomentaneet Eva Buchwald ja Janne Reinikainen (2010))
2. Katkelmia Fjodor Dostojevskin romaanista *Idiootti* (suomentanut Olli Kuukasjärvi: Otava (2010))
3. Kansallisteatterin *Idioottiin* liittyvä mainoskuva

Aineisto 1.

Katkelma Kansallisteatterin *Idiootti*-näytelmän käsikirjoituksesta

NASTASJA

Niille joilta juoru on mennyt ohi, niin iltapäivällä Rogožin teki minusta kauppaa. Hyvänen aika miten sinä olet kalpea kuin lakana ja sinun silmäsi palavat.

ROGOŽIN

Satatuhatta ruplaa, kuten lupasin.

NASTASJA

Piti sanansa!

JEPANTŠIN

Kuulkaa...

NASTASJA

Mitä nyt? Sopimatonta vai? Viisi vuotta olen istunut näytteillä ooppera-aitiossa. Miksi? Että tämä mies voisi tulla ja heittää eteeni satatuhatta ruplaa. Hän arvioi minut sen hintaiseksi. Ainakin hän on rehellinen. Ganja, mitä sinä luulit? Iltapäivällä tulin kotiisi vain nähdäkseni kuinka paljon olet valmis nöyryyttämään perhettäsi ja itseäsi Totskin rahojen tähden.

ROGOŽIN

Tuo on valmis ryömimään polvillaan vaikka kolmen ruplan takia.

NASTASJA (Ganjalle)

Sinä olisit valmis tappamaan rahan tähden, voisit kääriä partaveitsen silkkiin ja katkaista ystävältäsi kaulan hiljaa takaapäin kuin lampaalta. Monikin teistä voisi. Ja minua te kutsutte turmeltuneeksi. Kukaan teistä ei ottaisi minua ilmaiseksi.

(Tauko)

MYŠKIN

Minä ottaisin.

NASTASJA

Ottaisitko?

MYŠKIN

Ottaisin.

NASTASJA

Ottaisitko tällaisenaan, ilman mitään?

MYŠKIN

Kyllä.

NASTASJA

Ottaisit vain hyvästä sydäimestä? Huoran? Millä elämme, rakkaudellako?

MYŠKIN

Et ole sellainen. Sinun sydämesi on vilpitön ja hyvä.

NASTASJA

Älä ole naurettava. Me emme ole romaanihenkilöitä.

MYŠKIN

Voin olla naurettava. Olet oikeassa. Minä en tiedä mitään. En ole kokenut mitään. Minä en ole mitään. Sinä olet kärsinyt ja selviytynyt puhtaana. Se on paljon.

Sinä olet valmis lähtemään täältä ilman mitään, ja se on jotain mitä kukaan muu ei tekisi.

Sinä väität olevasi kunniaton, mutta se ei ole totta. Sinä vain näyttelet. Tunnet syyllisyyttä, mutta sinä olet viattomampi kuin kukaan muu. Nastasja...minä...rakastan sinua...olen valmis kuolemaan puolestasi...jos meistä tulee köyhiä, minä rupean tekemään työtä...

Hihitystä väkijoukosta.

...mutta, saattaa olla ettei meistä tulekaan köyhiä. Ennen kuin lähdin Sveitsistä, sain kirjeen Moskovasta. Näyttää siltä, että voisin saada hyvin suuren perinnön.

FERDYŠTŠENKO

Hourailee.

MYŠKIN

Kirje on tässä.

PTITSYN (tutkii kirjettä)

Hän on oikeassa. Tämä on aito, tunnen asianajajan. Dokumentti on ehdottoman luotettava. Tässä sanotaan, että perintö on hänen tädiltään äitinsä puolelta, joka oli

hiljattain saanut odottamattoman omaisuuden hänen sedältään, joka oli siis iso-setä, jonka molemmat pojat olivat kuolleet ennen aikaan ja...

JEPATSIN

Ei koko sukuhistoriaa, kiitos. Paljonko?

PTITSYN

Noin puolitoistamiljoonaa ruplaa. (Musiikki ja huuto)

NASTASJA

Olipa yllättävä käänne. Vaikuttaa siltä, että minut on pelastettu hirviön kidasta, kuin saduissa. Puolitoistamiljoonaa, ruhtinas ja idiootti. Mitä muuta nainen voi toivoa? Olen pahoillani Rogožin.

ROGOŽIN

Luovu hänestä. Saat kaiken, mitä minulla on. (Naurua) Minulla on niin paljon rahaa, että voin ostaa teidät kaikki!

NASTASJA

Kuulitteko? Moukka hieroo yhä kauppoja.

MYŠKIN

Älä tuomitse häntä. Hän on humalassa ja rakastaa sinua hyvin paljon.

NASTASJA

Eikö sinua pelota mitä sinä olet tekemässä?

MYŠKIN

Sinä jouduit tähän tilanteeseen vastoin tahtoasi. Sinä et voi hyvin. Sinua täytyy hoitaa hellästi. Nastasja, kunnioitan sinua suunnattomasti ja olisin hyvin ylpeä, jos suostuisit hyväksymään minun käteni.

NASTASJA

Kukaan ei ole tähän asti puhunut minulle tuolla tavalla. Yksikään mies ei ole sanonut kunnioittavansa minua. Kuulitko Totski?

Rogožin on lähdössä.

NASTASJA

Rogožin, odota. Minne sinä aiot viedä minut?

ROGOŽIN

Minne haluat.

NASTASJA

Luulitteko todella, että aion naimisiin lapsen kanssa. Minä en ole kehdonryöstäjä, sen harrastuksen jätän sinulle Totski. Myškin, sinä et pelkää minua, mutta minä pelkään, että tuhoaisin sinut ja sitä en antaisi itselleni ikinä anteeksi. Sinun pitäisi ottaa Aglaja.

Lähdetään Rogožin!

ROGOŽIN

Lähdetään!

NASTASJA

Näin on parempi. Nuorempana haaveilin hyväsydämisestä ritarista joka tulisi kiiltävässä haarniskassa ja sanoisi: ”Sinä et ole syyllinen. Minä kunnioitan sinua.” Luuletko etten ole haaveillut sinusta? Mutta sinä et voi pitää minusta huolta, sinä tarvitset jonkun, joka pitää sinusta huolen.

ROGOŽIN

Lähdetään nyt.

NASTASJA

Vielä yksi asia. Rogožin, ovatko nämä rahat minun?

ROGOŽIN

Totta kai rakkaani. Ne ovat sinun.

Nastasja heittää paketin tuleen.

NASTASJA

Ganja. Tahdon vielä vilkaista sinun sieluusi. Konttaa Ganja, konttaa.

Paketti palaa. Ganja koettaa lähteä. Pyörtyy.

NASTASJA

Itsekunnioitus oli sittenkin rahanhimoa suurempaa.

Nastasja alkaa lähteä.

NASTASJA

Antakaa rahat hänelle, muuten hän viiltää kurkkunsa auki. Kuulitteko? Rahat ovat hänen!

(On lähdössä) Hyvästi Ruhtinas. Ensimmäistä kertaa näin ihmisen.

Aineisto 2.

Dostojevskin *Idiootin* romaanikatkelmia

- Hyvä herrasväki, tässä on satatuhatta, lausahti Nastasja Filippovna osoittaen sanansa kaikille uhittelevasti ja kuumeisen kärsimättömästi. - Tässä likaisessa paketissa. Taannoinhan hän huusi kuin mielipuoli, että tuo minulle tänä iltana satatuhatta, ja olenkin koko ajan odottanut häntä.

--

- No niin, minkäköhän takia minä olen kiusannut häntä [Totski] kokonaiset viisi vuotta enkä ole päästänyt irti? Onko se ollut vaivan arvoista! Hän nyt on sellainen kuin pitääkin olla...Hän vielä katsoo minun olevan syyllinen edessään: hänhän on kasvattanut ja elättänyt minua kuin kreivitärtä, miten paljon rahaa siihen on mennytkään, kunniallisen miehenkin hän etsi minulle jo siellä maalla ja nyt sitten täällä Ganjan; ja mitä luulisit: en ole elänyt hänen kanssaan näinä viitenä vuotena mutta rahaa olen häneltä kyllä ottanut ja ajatellut, että se on oikein! Olen ollut ihan sekaisin! Sinä sanot, että ota nuo satatuhatta ja aja hänet

tiehensä, kun kerran inhottaa. Totta, inhottaa kyllä...Olisin jo ajat sitten voinut mennä naimisiin, en nyt sentään minkään Ganjan kanssa, mutta sekin olisi ollut iljettävää. Ja miksi olen haaskannut nämä viisi vuotta hautomalla tätä vihaa! - Ei, parempi että menen kadulle, siellä minun paikkani on! Tai lähden rilluttelemaan Rogožinin kanssa tai rupean huomenna pyykkäriksi! Sillä eihän minulla ole mitään omaa; kun lähden, paiskaan kaiken hänelle, viimeisen rievunkin, ja kuka minut huolii kun minulla ei ole mitään, kysypä vaikka Ganjalta, huoliiko hän? Ferdyštšenkokaan ei minusta huolisi! - Ferdyštšenko ei ehkä huolisi, Nastasja Filippovna, minä olen suorapuheinen mies, pisti väliin Ferdyštšenko. - Mutta ruhtinas sen sijaan huolii! Siinä te istutte ja ruikutatte, mutta katsokaapa ruhtinasta! Minä olen jo pitkään tarkkaillut häntä...Nastasja Filippovna kääntyi uteliaana ruhtinaaseen päin. - Onko se totta? hän kysyi. On, ruhtinas kuiskasi. - Otatte tällaisena, ilman mitään! - Otan, Nastasja Filippovna... - No niin, siinäpä uusi käänne, kenraali mutisi. - Sitä nyt saattoi odottaakin. Ruhtinas katsoi surullisin, ankarin ja läpitunkevin silmin Nastasja Filippovnaa, joka tuijotti häntä yhä. - Ja ihan hyvästä sydämestään, minä tunnen hänet. Jopa löysinkin hyväntekijän! Mutta ehkä puhutaankin totta kun sanotaan, että hän on vähän...*sellinen*. Millä sinä aiot elättää itsesi, jos kerran olet niin rakastunut, että otat Rogožinin heilan omaksesi, ruhtinaan puolisoksi? - Minä otan kunniallisen naisen, Nastasja Filippovna, en Rogožinin heilaa, sanoi ruhtinas. - Minäkö muka kunniallinen? - Te. - No, tuo on niitä...rakkausromaaneja! Ruhtinas, ystävä hyvä, tuo on vanhaa horinaa, maailma on nykyään viisaampi, tuo kaikki on hölynpölyä! Ja miten sinä nyt naimisiin, kun itsekin tarvitset vielä lapsenhoitajaa! Ruhtinas nousi seisomaan ja alkoi puhua vapisevalla ja aralla äänellä mutta samalla asiastaan syvästi vakuuttuneen ihmisennäköisenä: - Minä en tiedä mitään, Nastasja Filippovna, en ole nähnyt mitään, te olette oikeassa, mutta minun mielestäni...minä en tuota kunniaa teille vaan te minulle. Minä en ole mitään, mutta te olette kärsinyt ja selviytynyt puhtaana sellaisesta helvetistä, ja se on

paljon. Minkä tähden te häpeätte ja tahdotte lähteä Rogožinin mukaan? Se on kuumehouretta...Te annoitte herra Totskille takaisin seitsemänkymmentäviisituhatta ja sanoitte, että hylkääte kaiken mitä täällä on, ja sellaista ei täällä kukaan muu tekisi. Nastasja Filippovna...minä...rakastan teitä. Minä vaikka kuolen teidän puolestanne, Nastasja Filippovna. En salli kenenkään puhua teistä pahaa, Nastasja Filippovna. Jos meistä tulee köyhiä, minä rupean tekemään työtä, Nastasja Filippovna...

--

- Mutta ehkäpä emme olekaan köyhiä vaan hyvinkin rikkaita, Nastasja Filippovna, ruhtinas jatkoi edelleen aralla äänellään. - En kuitenkaan tiedä varmasti, ja vahinko, etten ole vielä koko päivänä saanut mitään selvitettyksi, mutta minulle tuli Sveitsiin kirje Moskovasta eräältä herra Salazkinilta, joka ilmoitti, että saatan saada hyvin suuren perinnön. Tässä on se kirje...

--

- Asia selvä, ilmoitti Ptitsyn viimein, taittoi kirjeen kokoon ja ojensi sen takaisin ruhtinaalle. - Ilman mitään vaivannäköä te saatte tätinne kiistattoman testamentin nojalla erittäin suuren omaisuuden. - Ei voi olla totta! huusi kenraali kuin pyssyn suusta. Kaikkien suut loksahivat jälleen selälleen. - Hän [Nastasja] istui edelleen entisellä paikallaan ja katseli vieraitaan oudosti ja kummastuneena, kuin olisi turhaan yrittänyt käsittää mitä oli tapahtunut. Sen jälkeen hän kääntyi äkkiä ruhtinaaseen päin ja katseli tätä tutkivasti, kulmakarvat tuimasti rypyssä, mutta sitä kesti vain hetken; ehkä hänestä oli alkanut tuntua, että kaikki oli vain pilaa tai leikinlaskua – mutta ruhtinaan ulkonäkö sai hänet heti luopumaan siitä luulosta. Hän vaipui ajatuksiinsa ja hymyili sitten taas aivan kuin itsekään tajuamatta mille... - Siis todellakin ruhtinatar! hän kuiskasi itsekseen kuin ivallisesti ja vilkaistuaan ohimennen Darja Aleksejevnaan alkoi nauraa. - Yllättävä loppuratkaisu...tällaista...minä en odottanut...Mutta miksi te seisotte, hyvä herrasväki, olkaa hyvät ja istukaa, onnitelkaa minua ja ruhtinasta!

- Puolitoista miljoonaa, ruhtinas ja lisäksi kuulemma vielä idiootti, mikäpä sen parempaa? Nyt se oikea elämä alkaa! Myöhästyit, Rogožin! Korjaa pois pakettisi, minä menen naimisiin ruhtinaan kanssa ja olen rikkaampi kuin sinä!

-Kiitos, ruhtinas, kukaan ei ole tätä ennen puhunut minulle tuolla tavoin, sanoi Nastasja Filippovna. - Minusta on aina käyty kauppaa, mutta yksikään kunnan mies ei ole halunnut mennä kanssani naimisiin. Kuulitteko, Afanasi Ivanovits? Mitä mieltä olette ruhtinaan puheista? Onhan suorastaan sopimatonta... Rogožin! Älä nyt vielä mene. Ja ethän sinä olekaan lähdössä, minä huomaan. Ehkä minä lähdenkin sinun kanssasi. Minne aioit viedä minut?

-- -

- Ihan tosissasiko sinä luulit? puuskahti Nastasja Filippovna nauraen ja kavahti ylös sohvalta. - Että turmelisin tuollaisen lapsen? Se sopisi Afanasi Ivanovitsille: hänhän rakastaa lapsia! Lähdetään, Rogožin! Ota pakettisi! Ei haittaa, vaikka tahdotkin naimisiin, mutta rahat sinun on joka tapauksessa annettava. - Sinä [ruhtinas] et pelkää, mutta minä pelkään, että saatan sinut tuhoon ja että sinä soimaat minua myöhemmin! - Näin on parempi, ruhtinas, totisesti parempi, myöhemmin olisit alkanut halveksia minua eikä meistä olisi tullut onnellisia! Älä vanno, minä en usko! Ja miten tyhmää se olisi ollut...! Ei, on parempi erota ystävinä; minähän olen itsekin haaveilija, ei siitä mitään olisi tullut! Luuletko etten ole haaveillut sinusta? Olet oikeassa, haaveilin jo kauan sitten, kun olin tuon miehen maatilalla viisi vuotta ypyöksin; ajattelin siellä, ajattelin usein ja haaveilin haaveilemasta päästyänikin – kuvittelin aina, haaveilin tuollaisesta kuin sinä, hyväsydämisestä, rehellisestä, kauniista ja yhtä hölmöstä...että hän tulee yhtäkkiä ja sanoo: "Se ei ollut teidän syyne, Nastasja Filippovna, ja minä jumaloin teitä!" Joskus unelmoin niin, että luulin tulevani hulluksi. Mutta sitten tuli tuo: viipyi kaksi kuukautta vuodessa, häpäisi minut, loukkasi verisesti, sai hirveään kiihkoon, turmeli, ja häipyi sitten tiehensä. Sen jälkeen aioin tuhat

kertaa hypätä lampeen, mutta olin surkea pelkuri, sisu ei riittänyt – nyt sen sijaan... Rogožin, oletko valmis?

--

- Voi teitä! huudahti Nastasja Filippovna, sieppasi hiilipihdit, sohaisi kahta kytevää halkoa ja viskasi paketin takkaan heti kun tuli leimahti. Ympärillä kajahti huuto; monet tekivät jopa ristinmerkin. - Väistykää kaikki! Ganja, mitä sinä seisoit? Älä häpeä! Ala ryömiä! Tuolla on sinun onnesi! Mielipuolinen hymy väreili hänen [Ganja] kasvoillaan, jotka olivat aivan kalmankalpeat. Vaikka hän ei kyennytkään kääntämään katsettaan liekeistä eikä kytevästä paketista, näytti aivan kuin hänen mieleensä olisi noussut jotain uutta, kuin hän olisi vannonut kestävänsä kidutuksen: hän ei liikahtanutkaan paikaltaan, ja muutaman silmänräpäyksen mentyä kaikki tajusivat, että hän ei menisi ottamaan pakettia, että hän ei halunnut tehdä sitä.

--

- Eipäs mennytkään, kesti koetuksen! Itserakkautta on siis vielä enemmän kuin rahanhimoa. - Paketti on hänen, Ganjan. Annan sen hänelle kokonaan, korvaukseksi...no, oli nyt mitä oli! Sanokaa se hänelle. Olkoon se tuossa hänen vieressään... Rogožin, mars! Hyvästi ruhtinas, ensimmäisen kerran minä olen nähnyt ihmisen!

Aineisto 3

Mainoskuva Idiotti-näytelmästä

Esseetehtävät

1. *Idiootti – tässä ja nyt! Miksi?* Lue **Pekka Pesosen** samanniminen essee (HS 15.9.2010) ja kirjoita pohtiva teksti näkemäsi klassikon merkityksestä tai merkityksettömyydestä nykyihmiselle.
2. Kirjoita arvostelu Kansallisteatterin *Idiootista*. Kertaa tekstilajin ominaisuudet omasta oppikirjastasi.
3. Miten tulisi elää, jotta voisi kuolla? Kirjoita aiheesta aineistoaine, jossa hyödynnät kolmea aiheeseen liittyvää katkelmaa *Idiootti*-näytelmän käsikirjoituksesta. Otsikoi itse.
4. Käsittele kirjoitelmassasi rahan merkitystä. Miten aihe näkyy näytelmässä? Käytä näytelmää virikkeenä ja kirjoita rahan merkityksestä nykyihmiselle. Otsikoi itse.

Aineistot esseetehtäviä varten

Pekka Pesosen essee (HS 15.9.2010) erillisenä pdf-tiedostona.

Kolme katkelmaa Idiootin käsikirjoituksesta:

Ensimmäinen katkelma:

MYŠKIN

Kerron teille erään tarinan. Mies vietiin yhdessä toisten kanssa mestauslavalle. Hän oli saanut kuolemantuomion poliittisesta rikoksesta. Parinkymmenen minuutin kuluttua luettiin armahdus ja lievennys rangaistukseen. Näiden kahden päätöksen välillä hän eli siinä varmassa uskossa, että kohta hänen on kuoltava. Tappaminen rangaistuksena murhasta on kauheampi teko kuin itse rikos, koska kuolemaantuomitulta viedään toivo. Mitä sillä hetkellä tapahtuu sielussa? Millaiseen puristukseen se joutuu? Tämä mies jakoi elämänsä viimeiset viisi minuuttia kolmeen osaan, kaksi minuuttia hän varasi ystävilleen, kaksi minuuttia itselleen ja viimeisen minuutin maailmalle. Kun hän alkoi ajatella itseään, hän tiesi, että kohta hän ei enää ole mitään, on sitä tai tätä, mutta mitä? Sen hän halusi ratkaista kahden minuutin aikana! Nuo minuutit tuntuivat hänestä loputtomalta ajanjaksolta. Epätietoisuutta raskaampaa oli ajatus: ”Kunpa ei tarvitsisi kuolla! Silloin

muuttaisin jokaisen hetken kokonaiseksi vuosisadaksi, mitään en hukkaisi, laskisin jokaisen minuutin, mitään en tuhlaisi suotta.”

Tuo ajatus muuttui lopulta niin sietämättömäksi, että hän toivoi tulevansa ammutuksi mahdollisimman pian. (Tauko.)

AGLAJA

Siinäkö kaikki?

MYŠKIN

Kyllä.

AGLAJA

Eli...?

LIZAVETA

Varmaankin hän tarkoitti, että aikaa ei voi arvioida rahassa. Joskus viisi minuuttia on kalliimpi kuin paraskaan aarre.

Toinen katkelma

IPPOLIT

Kun minä menen kotiini lepäämään, en enää koskaan nouse. Kuukausi sitten minut valtasi ajatus, että muutaman viikon pituinen elämä ei ole elämisen arvoista, mutta vasta nyt näen sen kirkkaasti. Tässä. Nyt. Ajattelin lähteä viimeisen kerran kävelyille. Halusin nähdä ihmisiä ja puita, ja Pavlovskin kauniin (katsoo Aglajaa) luonnon. Innostuin. Päätin puolustaa Burdovskin oikeuksia! Uskoin, että sovinto tulisi välillemme. Olen käyttäytynyt typerästi. Nyt tiedän mitä tehdä. Kuinka se kesti näin kauan? Puoli vuotta olen tiennyt että minulla on sairaus, josta kukaan ei selviä. Minulla ei ole siitä mitään harhakuvitelmia, mutta mitä enemmän tiedostan kuoleman, sitä enemmän takerrun elämään. Miksi? En ole pystynyt lukemaan kirjakaan loppuun. Mitä hyödyttää lukea, tai oppia mitään vain muutaman kuukauden tähden? Minulla oli joskus haaveena että oppisin Kreikan-kielen ja nyt olen tuskallisen tietoinen siitä, etten ehtisi selvitä edes sen alkeista.

Kolmas katkelma

IPPOLIT

Te voitte ehkä pitää tätä mielipuolen sepityksenä, koulupojan, joka on tullut siihen tulokseen, että ihmiset elävät liian kevyesti, liian huolettomasti ja laiskasti, eivätkä anna elämälle arvoa. Kuinka ihmiset, joilla on paljon elämää jäljellä eivät osaa rikastua? Miksi köyhät ruikuttavat? En sääli heitä. Kuulin juuri miten köyhä kuoli nälkään mutta jos hän heräisi eloon telottaisin hänet heti!

Minä en tunnusta ketään tuomariksi, olen kaiken tuomiovallan ulottumattomissa. Minkälaiseen pulaan oikeuslaitos joutuisi kanssani jos nyt saisin päähän ampua kymmenen ihmistä!

Mutta näkemyksilläni ei ole mitään tekemistä kuolemantuomioni kanssa. Mitä on onnellisuus? Jos Kolumbus oli onnellinen, hän ei ollut onnellinen löydettyään Amerikan, vaan silloin, kun hän etsi sitä! Merkityksellistä on elämä itsessään. Mitä on löytäminen verrattuna ikuisen elämän etsintään?

Mikä laki voi kieltää minulta oikeuteni päättää jäljellä olevasta kahdesta viikostani? Ketä varten minun täytyy kestää tuomioni määrääjän? Moraaliko sen vaatii? Jos olisin täysissä voimissa ja ”hyödyksi yhteiskunnalle” ratkaisuani voisi tarkastella moraalista näkökulmasta. Mutta, nyt kun päiväni ovat luetut, mille moraalille ovat tarpeen viimeiset korahdukseni?

Onko tämä luonnonvastaista? Mitä on kaikki tämä höpötys ”Pavlovskin puista”? Mitä enemmän minä antaudun illuusioihin elämästä ja rakkaudesta, ja mitä enemmän minä yritän unohtaa tyhjän tiiliseinän, sitä onnettomammaksi minä tulen. Mitä minua auttaa teidän luontonne; metsät, järvet, auringonnousut ja siniset taivaat. Mitä minulle kuuluu kaikki tämä kauneuden juhla, kun minut yksin on kutsuttu kuokkavieraaksi.

Uskonto! Pitääkö minun sietää Myškinin kristillisiä lohdutuksia siitä, että kuolema on jumalan lahja? Hyvä on, minä myönnän iänkaikkisen elämän olemassaolon, mutta pitääkö minun ylistää sitä, joka määrää minun kärsimyksistäni? Ei, minun elämäni ja

kuolemaani tarvitaan maailmankaikkeuden harmonian vuoksi. Jotta atomi voi syntyä, toisen täytyy kuolla.

Uskon, että maailmankaikkeus perustuu tieteellisiin lakeihin, mutta vastoin tahtoani en voi kieltää korkeamman voiman olemassa oloa. Kykyni eivät riitä tämän käsittämättömyyden oivaltamiseen.

Minulla oli pikkupoikana pieni taskupistooli. Olin kiinnostunut kaksintaisteluista ja rosvojen hyökkäyksistä. Kuvittelin itseni kaksintaistelussa, miten ritarillisesti seisaisin pistoolin piipun edessä.

Kohta aurinko nousee ja minä kuolen katsoen suoraan ”elämän lähdeettä.” Menen puistoon, etten häiritse ketään. Tämä ”Selitykseni” tekee asian riittävän selväksi poliisille. Pyydän Myškinia säilyttämään toisen kappaleen itsellään ja antamaan toisen kappaleen Aglaja Ivanovna Jepantšinille. Luurankoni testamenttaan tieteen hyväksi.